

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
NAMANGAN TO‘QIMACHILIK SANOATI INSTITUTI**

“TASDIQLAYMAN”
Namangan to‘qimachilik sanoati
instituti rektori
 Q.M.Xoliqov
2024 yil “28”
Ro‘yhatga olish: № B2-60210400-1-8
2024 yil “28” avgust

RANGSHUNOSLIK VA KOMPOZISIYA ASOSLARI

FANINING O‘QUV DASTURI

Kechki bo‘lim uchun

Bilim sohasi: 200 000 – San’at va gumanitar soha
Ta’lim sohasi: 210 000 – San’at
Ta’lim yo‘nalishi: 60210400 – Dizayn (kostyum) kechki

Namangan-2024

Fan/modul kodi RKA11210		O‘quv yili 2024-2025	Semestr 1-2	Kreditlar 8	
Fan/modul turi Majburiy		Ta’lim tili O‘zbek		Haftadagi dars soatlari 4/4	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg’ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Rangshunoslik va kompozisiya asoslari		32/40	168	240
2.	I.Fanning mazmuni: Fanni o‘qitishdan maqsad – talabalarda obrazli-konstruktiv tafakkurni tug‘dirish, o‘z ijodiy faoliyatini o‘stirish, kostyumning tuzilishidagi asosiy qonuniyatlar va qoidalari bilan tanishish hamda ularni yangi modellar yaratishda tadbiq etish ko‘nikmasini hosil qilishdan iborat Fanning vazifasi – nazariy bilimlar, kreativ fikrlash, ko‘rish va xis etish ko‘nikmalarini rivojlantirish, amaliy ko‘nikmalar, badiiy loyihalash jarayoniga ijodiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifasini bajaradi. II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi 1-mavzu. “Rangshunoslik va kompozitsiya asoslari” fanining predmet va ob’yektlari, uning tarkibi Fanning mazmuni, predmeti va ob’yektlari. Kompozitsiya kategoriyalari. Kompozitsiyaning asosiy turlari. 2-mavzu. “Rang va uning kompozisiyadagi roli Rang fizikasi Rangshunoslik. Rang birikmalari. 3-mavzu. Rangning asosiy xarakteristikalar Psixofiziologik idrok etish. Tabiatdagi barcha ranglar. Axromatik va Xromatik ranglar. Rang tusi. Rangning to‘yinganligi. Spektdagi ranglar. 4-mavzu. Rang va uning psixologik ta’siri. Rang assisiyasiyalari va ramzlari. Rang tushunchasi. Rang assosiyalari va ramzlari.				

5-mavzu. Rang garmoniyasining asosiy nazariy qarashlari

Ranglarning estetik monandligi. O'xshash ranglar. O'xshash contrast ranglar. Kontrast ranglar.

6-mavzu. Rang sistemalari

Panton ranglar. Oqartirilgan ranglar. Postel ranglar. Aktiv, jo'shqin ranglar. Yo'rqin ranglar. Intensive ranglar. Sovuq ranglar. Bo'g'iq ranglar. Dominant ranglar. Neytral ranglar.

7-mavzu. Ranglar doirasi

Ranglar doirasi tuzish qoidalari. Rang doirasi va axromatik qatori asosida garmonik rang birikmalarini yaratish.

8-mavzu. Nurlanishning xossalari

Nurlanishning tabiati va xossalari. Nurlanish qabul qilgichlari

9-mavzu. Optik muhitlar

Yorug'lik va optic koeffisientlar. Buger – Lambert qonuni. Qabulqilgichlar

10-mavzu. Ko'z qabulqilgich sifatida

Ko'zning tuzilishi va ishi. Akkomodasiya, daltonizm

11-mavzu. Fotografik materiallarda tasvir olish

Yashirin tasvir olish

12-mavzu. Fotografik jarayonlarini fizik –kimyoviy asoslari

Ochiltirish, fiksajlash

13-mavzu. Rang to'g'risida umumiy ma'lumotlar.

Rangni qabul qilish mexanizmi. Xromatik va axromatik ranglar, ularning xossalari

14-mavzu. Ranglar sintezi. Additiv sintezi.

Additiv usulda rang olish sxemasi. Additiv usul qonunlari. Rang tenglamasi.

15-mavzu. Ranglarni grafik shaklida ifodalash.

Rangli fazo tushunchasi. Spesifikasiyalash tizimlari

16-mavzu. Ranglarni hosil qilish bosqichlari.

Ranglarni qayta ishlash nazariyasini asosiy prinsiplari

17-mavzu. Kompozitsion kategoriyalar. Kostyum tektonikasi

Kostyum tektonikasi. Tektonika va shakl. Material xususiyatlari va tektonika. Notektoniklik sabablari.

18-mavzu. Kompozitsion shakllantirish. Kostyum fazoviy shaklining xususiyatlari: shaklning geometrik turi, shaklning xajmdorlik darajasi, shaklning katta-kichikligi, vazni.

19-mavzu. Kompozitsiyaning asosiy qonuniyatlari

Kompozitsiya yaxlitligi. Kostyumda kompozitsion markazning oʻrni. Kompozitsion markazni boʻrttirish qonuniyatlari (miqdor, sifat, markazda joylanish va maʼno omili qonuniyatlari). Kompozitsiya tarkibiy qismlarini bir biriga mosligi boʻysunganligi.

20-mavzu. Kompozitsiya vositalari. Proporsiya va nisbatlar

Proporsiya va nisbatlar. Proporsiyalar – uygʻunlashtirish asosiy vositasi. Proporsiya turlari. Oddiy nisbatlarni kompozitsiyada oʻrni. Irratsional nisbatlarni tuzish qonunlari.

21-mavzu. Metrik va ritmik tuzilishlar

Metrik va ritmik tuzilishlar. Ritmni kompozitsiyada oʻrni. Metrik tuzilishlar qoidalari. Ritmik tuzilishlar qoidalari.

22-mavzu. Kompozitsiyaning uygʻunlashtirish usullari

Kompozitsiyada kontrast, nyuans va oʻxshashlik. Mutanosiblik va masshtabga oidlilik.

23-mavzu. Simmetriya va asimmetriya

Simmetriya va asimmetriya. Simmetriya va asimmetriya turlari. Simmetriya elementlari. Simmetriya guruhlari. Kompozitsion muvozanat.

24-mavzu. Kompozitsiyada statika va dinamika

Kompozitsiyada statika va dinamika. Statiklikni va dinamiklikni yaratish sabablari (geometrik shakl turi, chiziqlar, nisbatlar, rang, ritmik tuzilish).

25-mavzu. Rangni kostyum kompozitsiyasidagi o'рни

Rangni kostyum kompozitsiyasidagi o'рни. Rang xususiyatlari. Ranglar doirasi tuzish qoidalari. Rang doirasi va axromatik qatori asosida garmonik rang birikmalarini yaratish.

26-mavzu. Kostyum shakli va material.

Kostyum shakli va material. Kostyumda qo'llanadigan materiallarni asosiy xususiyatlari: faktura, naqsh. Kostyumdagi dekorativ bezaklar.

27-mavzu. Uslub va moda

Kostyum kompozitsiyasida uslub va uslublash. Katta badiiy uslublar. Muallif uslubi. Zamonaviy kostyumning uslubiy echimlari. Zamonaviy uslublarning o'ziga xos xususiyatlari: klassik, romantik, sport va folklor uslublari.

28-mavzu. Moda tushunchasi va uning tarkibi

Moda tarkibi va rivojlanish qonuniyatlari. Moda funksiyalari. Moda rivojlanishining asosiy qonuniyatlari. Modani bashoratlash.

29-mavzu. Kostyum kompozitsiyasida ijodiy manbaalar

Zamonaviy liboslar kompozitsiyasini yaratishda turli ijodiy manbaalarni uslublash.

30-mavzu. Tabiat shakllarni transformatsiyalash usullari

Kostyum loyihalash jarayonida ijodiy manbaa sifatida tarixiy va milliy liboslarda foydalanish.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Rang va uning asosiy xususiyatlari. Rangli doirani ishlab chiqish
2. Axromatik ranglar gammasi ishlab chiqish
3. Qardosh va qo'shimcha ranglarni ishlab chiqish
4. Issiq va sovuq ranglarni ishlab chiqish
5. Qardosh va qarama-qarshi ranglardan foydalanib ijodiy ish yaratish
6. Kontrast ranglardan foydalanib ijodiy ish yaratish
7. Kompozitsiya yaratish uchun rang sxemasi
8. Rang uyg'unligi sxemalaridan foydalangan xolda ijodiy ishlar bajarish
9. Turli plastik xususiyatli materiallardan shakl elementlarini hosil qilish.

10. Kompozitsion shakllantirish va kostyum proporsiyalarini o'rganish.
11. Kompozitsion xususiyatlarini qo'llab yangi model eskizlarini ishlab chiqish.
12. Turli kompozitsion vositalarini qo'llab liboslar to'plamini yaratish.
13. Turli uslubiy yechimdagi liboslar modellarini ishlab chiqish.
14. Tabiat shakllarini transformatsiyalash usullaridan foydalanib kostyum shakllarini ishlab chiqish.
15. Kostyum loyihalash jarayonida ijodiy manbaa sifatida tarixiy va milliy liboslardan foydalanish.

Amaliy mashg'ulotlarini tashkil etish yuzasidan kafedra tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini amaliy masalalar, topshiriqlar orqali yanada boyitadilar. Amaliy mashg'ulotlari ijodiy ishlarni bajarishga mo'ljallangan, multimediya qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada kichik guruhlariga bo'lib alohida o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi lozim. Mashg'ulotlar interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Yorug'lik sezuvchi materiallar haqida ma'lumotlar
2. Fotografik jarayonlari asoslari
3. Rangli ochiltirish. Ko'p qatlamli materiallarda rangli tasvirlar olish
4. Ranglarni qayd etish masalalari
5. Standart nur manbalari. Ranglarni boshqarish masalalari
6. Ranglarni o'lchash usullari
7. Teng kontrastli kolorimetrik tizimlar
8. Ranglarni boshqarish masalalari
9. Rangni baholash uchun zamonaviy vositalari
10. Matbaa maxsulotlari sifatini baholashda rang ko'rsatkichlarini ahamiyati
- Ko'rish apparatini ishlash.
11. XYZ kolorimetrik tizim va uning kamchiliklari Doimiy ravishda odam figurasini turli ko'rinishdagi xomaki chizmalarini va qisqa muddatli eskizlarini bajarish.
12. Nyuton doirasi, boshqa rangli doiralar to'g'risida ma'lumotlar
13. RGB kolorimetrik tizim va rangdorlik diagramma xossalari

	14. Zamonaviy moda yo‘nalishi bo‘yicha ma’lum kiyim assortimentini barcha badiiy vositalar bo‘yicha taxlil etish. 15. Kompozitsiyaning asosiy qonuniyatlarini, xususiyatlarini qo‘llab zamonaviy kostyum va aksessuarlarni loyixalash. 16. Kompozitsiyaning asosiy vositalarini qo‘llab zamonaviy kostyum va aksessuarlarni loyixalash. 17. Doimiy ravishda odam figurasini turli ko‘rinishdagi xomaki chizmalarini, eskizlar ustida izlanishlar, oyoq kiyim modellari ishchi va tugallangan eskizlarini bajarish. 18. O‘zbek amaliy bezak san’ati, tarixiy liboslarni tahlil etish va ulardan zamonaviy liboslar yaratishda ijodiy manbaalar sifatida foydalanish. 19. Arxitektura, tasviriy san’at, tabiat shakllari dizaynini tahlil etish va ulardan zamonaviy liboslar yaratishda ijodiy manbaalar sifatida foydalanish. Mustaqil o‘zlashtiriladigan mavzular bo‘yicha talabalar tomonidan Portfolio, Sketchbook va nusxalar chizish tavsiya etiladi.
3.	V. Ta’lim natijalari/Kasbiy kompetensiyalari Talaba bilishi kerak: – nurlanishning tabiati va xossalari, nurlanish spektrini optik intervali; – optik muhitlar va optik zichlik to‘g‘risida tushuncha, yorug‘lik va optik koeffitsientlari; – ko‘z-qabul qilgich sifatleri; – additiv sintezni asosiy ranglari; – ranglilikni ifoda etishda additiv usul qonunlari; – asosiy kolorimetrik tizimlar, rang o‘lchash prinsiplari; – kompozitsiyaning asosiy qonuniyatlari va qoidalari; – kompozitsion kategoriyalari – tektonika va hajmiy-fazoviy strukturaning asosiy mazmuni va ularning xususiyatlari; – hajmli va rangli kompozitsiya; – kompozitsiya xususiyatlari va vositalari; – kompozitsion markaz va uyg‘unlik tushunchalari; – kompozitsiyada uslub va moda tushunchalari <i>haqida tasavvurga ega bo‘lishi;</i> – ranglarni subtraktiv bo‘yoqlar yordamida olishni; – asosiy kompozitsion kategoriyalar, xususiyatlar va vositalar yordamida ijodiy tafakkurni tug‘dirish usullarini; – kompozitsiya xususiyatlari, kompozitsion yaxlitligi, simmetriya va nosimmetriya, kompozitsiya elementlarining munosabatlarini;

	– zamonaviy liboslarni yaratishda turli ijodiy manbaalarni uslublash usularini; – modani vujudga kelishi, tarkibi, funksiyalari va rivojlanish qonuniyatlarini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi</i>; – additiv cintezni amalga oshirish; – rang tenglamasi, uning analizini bajarish; – rang va rangdorlik koordinatalarni baholash; – ranglarni subtraktiv usulda olish; – rang ko‘rsatkichlarini baholashning asosiy metodlari – turli materiallarning naqsh va fakturalarini tasvirda aks ettirish; – kompozitsion kategoriyalar, xususiyatlar va vositalarni qo‘llab zamonaviy liboslar eskizlarini yaratish; – turli ijobiy manbaalarga asoslanib kostyum shakllarini turli tasviriylar texnikalarda obrazli eskizlarini chizish; – inson qomati o‘ziga xos xususiyatlari tuzilishiga, kostyum nimaga mo‘ljallanganligiga, yoshiga asoslanib kiyim siluetini tanlash; – turli assortiment va jins guruhlari hamda vazifasini xisobga olib kostyum kompozitsiyasini (kiyim, bosh kiyim, oyoq kiyim va aksessuarlar) yaratish <i>ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak.</i>
4.	VI. Ta’lim texnologiyalari va metodlari: • ma’ruzalar; • interfoal keys-stadilar; • amaliy mashg‘ulotlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruxlarda ishlash; • taqdimotlarni tayyorlash; • jamoa bo‘lib ishlash;
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy tushunchalarini to‘liq o‘zlashtirish, fan yuzasidan mustaqil fikrlay olish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazoratga mavzular bo‘yicha Sketchbook yaratish, moodboard va taqdimot tayyorlash.
6.	Asosiy adabiyotlar: 1. Bina Abling. Fashion Sketchbook. - USA, New York: Fairchild Books, 2012. 2. Han Seong Ji. Fashion Design. - South Korea: Giyo Hak Peachech, 2015.

3. Matniyazov Z.E. Kompozisiya asoslari. - Toshkent: "Arxitektura qurilish integrasiya va innovasiya markazi", 2014
4. Г.М.Гусейнов, Ермилова В.В. Композиция костюма. - М.: Академия, 2003.
5. Атаханова Ф. Либосда композиция ва ранг Дарслик/Ф.З.Атаханова.-Е.: Info Capital Group, 2018. -384 б.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh. M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob Halqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, "O'zbekiston", 2017 yil, 488 bet.
2. Mirziyoev Sh. M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston", 2016 yil, 56 bet.
3. "Мы все вместе построим свободное, демократическое и процветающее государство Узбекистан.Ташкент, "Узбекистан", 2016г, 56стр.
4. Mirziyoev Sh. M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi. Toshkent, "O'zbekiston", 2017 yil, 48 bet.
5. Мирзиёев Ш.М. Обеспечение верховенства закона и интересов человека – гарантия развития страны и благополучия народа.Ташкент, "Узбекистан", 2017 г, 48стр.
6. Mirziyoev Sh. M.Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shahsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Toshkent, "O'zbekiston", 2017 yil, 104 bet.
7. Мирзиёев Ш.М. Критический анализ, жесткая дисциплина и персональная ответственность должны стать повседневной нормой в деятельности каждого руководителя.Ташкент, "Узбекистан", 2017 г, 104 стр.
8. 2017-2021 yillar O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947 sonli farmoni
9. Пармон Ф.М. Композиция костюма. Одежда, обувь, аксессуары. Учебник. – М.: «Триада плюс», 2002. – 312 с.
10. Hywel Davies. Fashion Designers' Sketchbooks. - United Kingdom, London: Laurence King Publishing, 2010.
11. Ермилова В.В., Ермилова Д.Ю. Моделирование и художественное оформление одежды. - М.: Академия, 2000. - 184 с.

	12.Н.С. Макаеева. Основы художественного проектирования костюма. Практикум. – М.: Академия, 2008. - 230 с. 13.Бердник Т.О., Неклюдова Т.П. Дизайн костюма. – Ростов н/Д: Феникс, 2000. 14.Бердник Т.О. Основы художественного проектирования костюма и эскизной графики. – Ростов н/Д: Феникс, 2001. - 317 с. 15.Э.М.Андросова. Основы художественного проектирования костюма: Учебное пособие. – Челябинск: «Медиа-Принт», 2004. – 184 с. 16.Hasanboeva G.K. To'qimachilik dizayn tarixi. O'quv qo'llanma. – T.: Iqtisodiyot - Moliya, 2007. - 250 б. 17.В.Б.Устин. Учебник дизайна. Композиция, методика, практика. – М.: АСТ: Астрель, 2009. – 254 с. 18.Миронова Л.Н.Цветоведение. Минск.Высшая школа. 2004-152с. 19. Фрезер Брюс.Управление цветом.К.:ОООТИД ДС,2003-464 20. PrintPromotion.Colorimetry.Human vision.2017 – 56p. Axborat manbalari: http://ziyonet.uz/ http://title.uz/ www.textileclub.ru www.decy.ru/nanoword www.modnaya.ru www.fashion.ru www.design.com
7.	Fan dasturi Namangan to'qimachilik sanoati instituti Kengashining 2024-yil "28" 08 "1"-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: B.Y. Xamraxo'jayev - Namangan to'qimachilik sanoati instituti "Dizayn" kafedrasi katta o'qituvchisi. R.A. Abduraxmonov- Namangan to'qimachilik sanoati instituti "Dizayn" kafedrasi katta o'qituvchisi. U.G'. Baxromov- Namangan to'qimachilik sanoati instituti "Dizayn" kafedrasi assistenti.

9.	Taqrizchilar: X.Rizayev – Namangan Davlat Universiteti “Tasviriy va amaliy san’at” kafedrası mudiri. K. Qambarov -“Namangan viloyati badiiy ijodkorlar uyushmasi” rahbari. A.Mamadaliyev- “Home textile NT” Masuliyati cheklangan jamiyat korxona tavsiyasi asosida tasdiqlangan.
----	--

